

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА

Микитюк В.М., Русак О.П.

Проведений факторний аналіз діяльності підприємств Центрального Полісся, що спеціалізуються на виробництві яєць. Обґрунтовано доцільність застосування методу оболонки даних для оцінки ефективності функціонування птахопідприємств. Систематизовано основні напрями розвитку підприємств птахівничої галузі та висвітлено ряд пропозицій щодо удосконалення виробничого процесу

Постановка проблеми у загальному вигляді. В період ринкових трансформацій, що відбуваються в аграрному секторі економіки країни, пошук сучасних більш поглиблених методів оцінки економічної ефективності діяльності підприємств є актуальною проблемою, яка потребує обґрунтованого підходу щодо свого науково-практичного вирішення. Важливим кроком в цьому напрямку є комплексне поєднання системних методів, що сприятиме вдосконаленню проведення аналізу діяльності підприємств та своєчасному ухваленню управлінських рішень щодо стратегії їх розвитку в конкретних умовах. Дискусійність багатьох теоретичних положень та практична значущість даної проблематики визначили спрямованість дослідження.

Метою дослідження є удосконалення методики дослідження ефективності виробництва продукції птахівництва

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання. Проблемам визначення економічної ефективності функціонування підприємств приділяють увагу вітчизняні вчені – В.Г. Андрійчук, С.Ф. Покропивний, В.І. Мацибора. Практичні основи економічного розвитку птахівничих підприємств значною мірою відображені у працях Т.В. Бакіної, О.А. Біттера, Б.А. Мельника, І.Н. Топіхи. Проте потребує додаткового дослідження механізм удосконалення методики дослідження ефективності функціонування птахівничих підприємств.

Основний матеріал В умовах ринкової економіки однією з головних цілей кожного підприємства птахівничої галузі постає проблема збільшення обсягів виробництва продукції, отримання максимально корисного результату при мінімальних витратах, з одночасним забезпеченням внутрішнього ринку та можливості виходу на зовнішній.

Досягти таких результатів а, значить, отримати найвищий рівень ефективності діяльності птахівничої галузі, можливо лише за умов комплексного розвитку на основі поліпшення селекційно-племінної роботи, вдосконалення технологій утримання і годівлі птиці, впровадження прогресивних форм організацій і оплати праці з урахуванням кінцевих результатів виробництва.

Протягом 2005-2009 рр. птахопідприємства регіону Центрального Полісся виробили в середньому 2010,3 млн. шт. яєць, із яких 1948,5 було реалізовано. Рівень товарності господарств, за аналізований період, складав в середньому 97%. Ціна реалізації 1000 шт. яєць у 2009 р. порівняно із 2005 р. збільшилася на 75,4%. Виручка від реалізації даного виду продукції зросла більш ніж у 2 рази. Однак, внаслідок дії певних чинників собівартість виробництва 1 тис. шт. яєць збільшилася майже на 80% (табл. 1).

Використовуючи метод ланцюгових підставок для проведення аналізу величини впливу факторів, встановлено, що прибутковість підприємств з виробництва яєць формується, насамперед, за рахунок збільшення на 13,6 млн. шт. ре-

лізованої продукції, зростання на 392,8 тис. грн. | тис. грн. виробничих витрат.
ціни реалізації продукції та зменшення на 379,5

Таблиця 1

Результативні показники виробництва яєць

Показники	Роки			2009 р. у % до 2005 р.	В середньому
	2005	2007	2009		
Обсяги виробництва продукції, млн. шт.	1544,1	1996,3	2207,1	142,9	2010,3
Реалізовано яєць, млн. шт.	1471,2	1930,4	2174,7	147,8	1948,5
Рівень товарності, %	95,3	96,7	98,5	–	96,8
Виручка від реалізації, млн. грн.	389,4	737,6	894,2	у 2,3 рази	716,9
Середня ціна реалізації 1000 шт. яєць, грн.	239,5	340,1	420,1	175,4	341,1
Собівартість виробництва 1000 шт. яєць, грн.	220,1	317,4	394,6	179,3	318,1
Прибуток (збиток), млн. грн.	19,4	22,7	25,3	130,4	22,9
Рівень рентабельності (збитковості), %	-16,3	-1,5	19,4	–	-1,2

Джерело: розраховано за даними Держкомстату та Головного управління статистики Житомирської області

В контексті зазначеного, варто зауважити, що формування прибутковості птахопідприємств Центрального Полісся, значною мірою залежало від діяльності підприємств Київської області, на території якої знаходяться потужні птахівничі комплекси з виробництва яєць: ЗАТ "Малинове", ЗАТ "Агрофірма Березанська". У Житомирській області опосередкована значно менша кількість спеціалізованих підприємств, серед яких вирізняються ЗАТ «Надія», ПСП «Жовтневе», СТОВ «Старосолотвинське». Проте, як показали дослідження, незалежно від територіального розміщення прибутковість усіх птахівничих підприємств залежить, передусім, від кількості реалізованої продукції, цінової політики на ринку та зменшення сукупності витрат, понесених на виробництво яєць.

Всебічні підходи до визначення і застосування у практичній діяльності птахівничих підприємств системи показників, які характеризують їх рівень розвитку та ефективність функціонування, здебільшого орієнтовані на кількісну оцінку співвідношення результатів і витрат, що є підґрунтям для повного відображення масштабів виробництва суб'єкта господарювання.

З метою більш поглибленого, комплексного аналізу – проведено оцінку економічної ефективності діяльності птахівничих підприємств, використовуючи метод ДЕА. Сутність методу ДЕА, насамперед, полягає у побудові кривої виробничих можливостей, яку формують підприємства досліджуваної сукупності. Процес розв'язування задачі оптимізації включає в себе підбір пакету інструментальних засобів Microsoft Excel та поетапне визначення технічної, економічної та аллокативної ефективності.

Апробація методики проведена на прикладі 23 підприємств з виробництва яєць. Вхідними параметрами (ресурсами) для розрахунку економічної ефективності досліджуваних господарств взято кількість штатних працівників (чол.) та витрати концентрованих кормів (ц корм. од.), вихідними – обсяг виробленої продукції.

На першому етапі розв'язку задачі оптимізації, використовуючи дані по виробництву окремого виду продукції визначено технічну ефективність, яка вказує на скільки підприємство спроможне збільшити обсяг виробництва продукції за того самого обсягу ресурсів, які вже задіяні ним у процесі виробництва. Пошук даного виду ефективності за допомогою вказаного методу передбачає вирішення наступної моделі:

$$\begin{aligned} \min_{\theta, \lambda} & \theta \\ - y_i + Y_{\lambda} & \geq 0 \\ \theta_{xi} - x\lambda & \geq 0 \\ \lambda & \geq 0 \end{aligned}$$

де: $\min_{\theta, \lambda} \theta$ – показник технічної ефективності досліджуваного птахопідприємства, y_i – продукція i -го виду, x – ресурс, що використовується птахопідприємством, Y_{λ} та $x\lambda$ – вагові коефіцієнти (змінні задачі), θ_{xi} – ефективність ресурсу i -го виду, що мінімізує витрати досліджуваного господарства (змінні задачі) [4, с. 11].

Фундаментальною основою визначення економічної ефективності є система рівнянь та нерівностей, за допомогою яких знаходження розв'язку даної задачі оптимізації відбувається в наступній послідовності:

$$\begin{aligned} - y_i + Y_{\lambda} & \geq 0 \\ x_i - x\lambda & \geq 0 \\ \lambda & \geq 0 \\ N1' \lambda & = 1 \end{aligned}$$

де: y_i – продукція i -го виду, Y_d та x_l – вагові коефіцієнти (змінні задачі), $N1$ – номер підприємства [6, с. 25].

Аллокативна ефективність (ефективність розподілу ресурсів) ґрунтується на використанні інформації про ціни на кожний із використовуваних ресурсів, які у нашому дослідженні, через відсутність належної статистичної інформації, визначалися з певними припущеннями. Варто зауважити, що значення показника змінюється в межах від 0 до 1. Для пошуку того чи іншого виду ефективності птахопідприємства, розв'язок проводився для кожного господарства окремо.

Дані рис. 1 вказують на те, що підприємства з виробництва яєць характеризуються низькими показниками економічної ефективності. Виявлено, що найбільш ефективно працює СТОВ "Рубі роз Агрікол ЛТД". Значна частина птахівничих підприємств спроможна зменшити виробничі витрати, зокрема СТОВ "Старосолотвинське" на

20%, ПСП "Жовтневе" і ПП "Надія" більше, ніж на 40%, ВАТ "Кожухівське" і ЗАТ "Комплекс Агротарс" – на 80%. З'ясовано також, що у 6 господарствах регіону вкрай низькі показники економічної ефективності, однак рівні аллокативної та технічної ефективності у окремих одиницях є достатньо високими. Це означає, що такі підприємства, змінюючи масштаб виробництва, в змозі підвищити ефективність своєї діяльності.

Враховуючи зазначене, слід зауважити про доцільність поєднання загальноживаної методики оцінювання результату діяльності птахівничих підприємств із методом оболонки даних. Сутність такої методології досить конкретизована, оскільки вона дає можливість одночасно визначити продуктивність, рентабельність підприємства та встановити рівень ефективності використання кожного із виробничо спожитих ресурсів, що в кінцевому результаті дозволяє розробити необхідну стратегію розвитку підприємства (рис. 2).

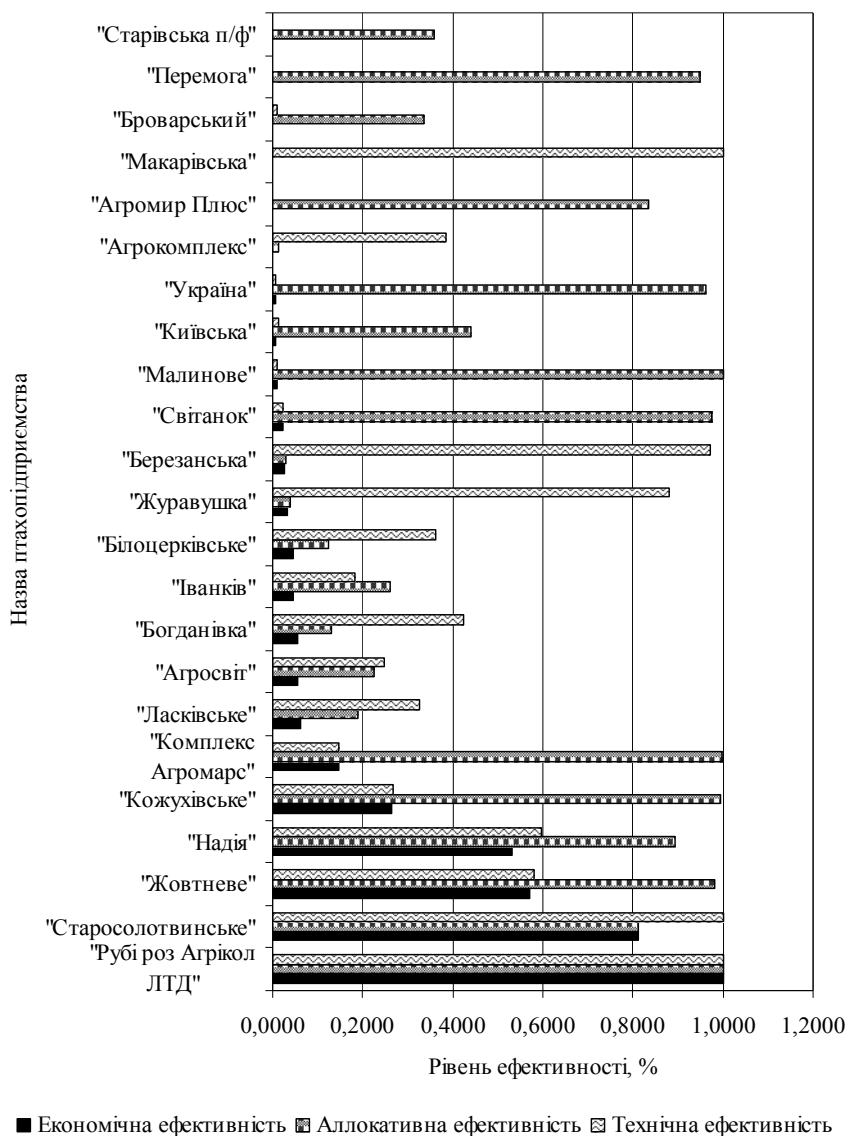

Рис. 1. Ефективність діяльності підприємств з виробництва яєць
Джерело: власні дослідження

Окрім вказаного, запропонований методичний підхід до комплексного визначення ефективності функціонування птахопідприємств сприяє

визначенню тих ресурсів, що безпосередньо задіяні у процесі створення відповідного ефекту.

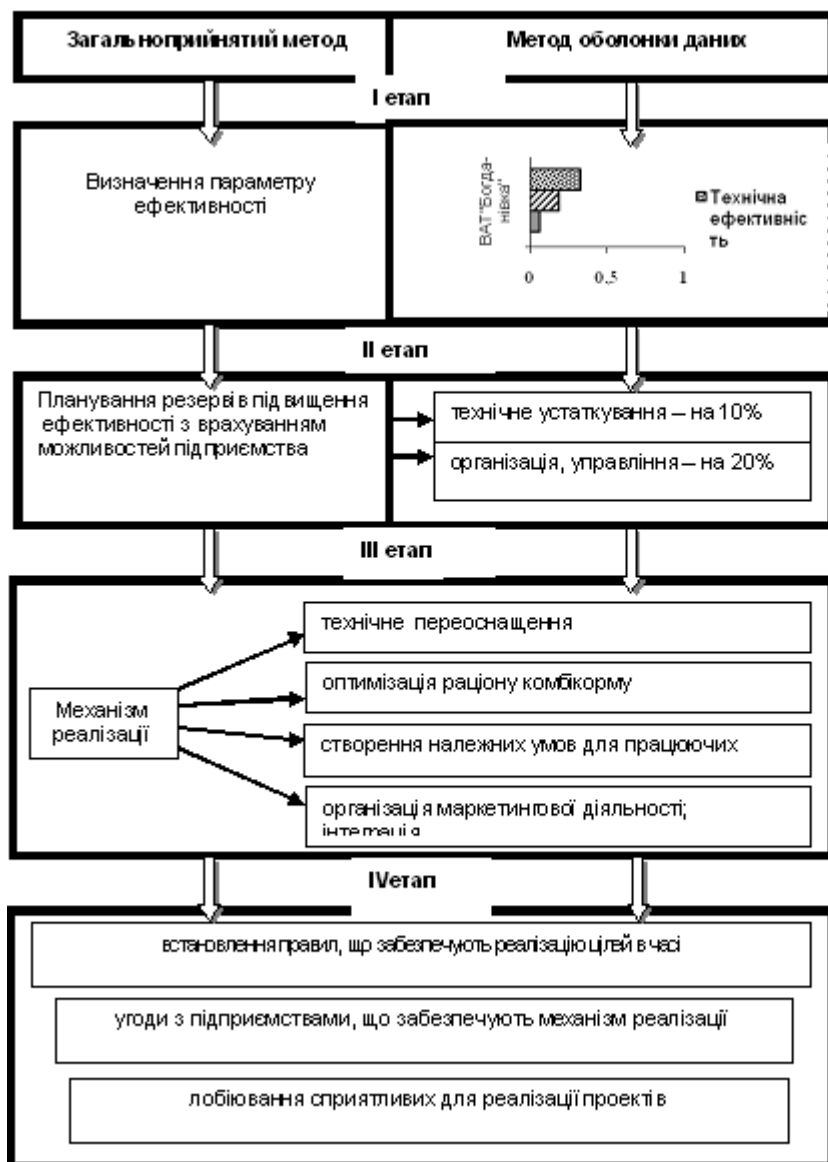

Рис. 2. Методичний підхід до визначення ефективності функціонування птахопідприємств
Джерело: власні дослідження.

Комплексний аналіз сучасного стану діяльності птахопідприємств регіону вказує на те, що більшість господарств характеризуються низьким та середнім рівнем ефективності. При цьому, птахопідприємства мають резерви підвищення економічної ефективності, які знаходяться в межах 70 - 90%.

Висновок Поєднання загальноприйнятих методів оцінювання ефективності функціонуван-

ня підприємств із методом оболонки даних сприятиме прийняттю рішень щодо планування резервів підвищення ефективності з врахуванням можливостей підприємства, обумовлюватиме доцільність розробки механізму реалізації цілей в часі та забезпечуватиме лобювання належних для реалізації проектів.

Література

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / за ред. С.Ф. Покропивного [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К.: КНЕУ, 2001. – 64 с.
3. Мацибора В.І. Економіка підприємства: навч. посіб. / В.І. Мацибора, В.К. Збарський, Т.В. Мацибора. – К.: Каравела, 2008. – 312 с.

4. Бююль А. SPSS: Искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей: пер. с нем./ А. Бююль. – СПб.: ООО "ДиаСофтЮП", 2002. – 608 с.
5. Кусакина О.Н. Особенности формирования конкурентной среды на региональном рынке птицеводческой продукции / О.Н. Кусакина, П.А. Яковлев // Вестник Российской акад. наук. – 2007. – № – С. 12-13.
6. Бююль А. SPSS: Искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей: пер. с нем./ А. Бююль. – СПб.: ООО "ДиаСофтЮП", 2002. – 608 с.